

1950-1955 ARASI YENİ MUHAFAZAKÂRLIK PARADİGMASI:
HİSAR DERGİSİ ÖRNEĞİ
THE PARADIGM OF NEW CONSERVATISM BETWEEN 1950 AND 1955:
EXAMPLE OF THE HİSAR JOURNAL

NURAY KARACA

Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü
Assoc. Prof. Dr., Ataturk University, Faculty of Letters, Department of Sociology
nkaraca@atauni.edu.tr
ORCID ID: orcid.org/0000-0003-0215-9325

Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi-Journal of Turkish Researches Institute
TAED-61, Ocak-January 2018 Erzurum
ISSN-1300-9052

Makale Türü-*Article Types* : Araştırma Makalesi-Research Article
Geliş Tarihi-*Received Date* : 29.11.2017
Kabul Tarihi-*Accepted Date* : 12.12.2017
Sayfa-*Pages* : 35-48
DOI- : <http://dx.doi.org/>

www.turkiyatjournal.com
<http://dergipark.gov.tr/ataunitaed>
This article was checked by iThenticate.

**1950-1955 ARASI YENİ MUHAFAZAKÂRLIK PARADİGMASI:
HİSAR DERGİSİ ÖRNEĞİ***
THE PARADIGM OF NEW CONSERVATISM BETWEEN 1950 AND 1955:
EXAMPLE OF THE HİSAR JOURNAL

NURAY KARACA

Öz

Muhafazakârlığın kavram olarak sözlük anlamı, Latince’de conservare sözcüğünden türeyen koruma muhafaza etme anlamına gelmektedir. Fakat muhafazakârlık, modern siyasi düşünce tarihinde sözlük anlamından çok daha fazlasını ifade ettiği için, kavramın bir düşünce akımı bir ideoloji ya da siyaset felsefesi içinde ele alınmasını gerektirmiştir. O zaman muhafazakârlıktan ne anlamak gerekir. Kavramın anlamının muğlak olması muhafazakârlık tanımını tartışma konusu yapmıştır. Bu süreçte muhafazakârlık farklı ülkelerde gündemler oluştururken siyasal yaşamda da kavram belirsizliklerle yan anlamlar yüklenir. Biz de kavramın çoğu zaman muğlak bir anlamda kullanıldığını görmekteyiz. Ülkemizde Cumhuriyetin pozitivist ideolojisi statüko anlayışıyla muhafazakarlaşır. Pozitivizm geleneksel dünya görüşü ve düşünme tarzından modern dünya görüşüne, geleneksel kurumlardan, modern kurumlara geçişi sembolize eder. Pozitivizm muhafazakârdır. Ama bizde muhafazakârlık batıdaki kontekstinden farklıdır. Eğer muhafazakârlık var olanı koruma ya da eskiyi devam ettirme şeklinde alınırsa o zaman Cumhuriyetin Osmanlının devamı olarak muhafazakâr olması gerekirdi fakat tam tersi Osmanlıyı atlama yeni değerlerle toplumu yeniden inşa süreci sonrasında kurulan yeni düzeni devam ettirmek adına pozitivist kadro

Abstract

The definition of conservatism as a concept means preservation and protection originating from the Latin word conservare. However, since conservatism predicates much more than its dictionary meaning in the history of modern political thought, it became necessary to consider the concept within a movement of thought, an ideology or political philosophy. What should an individual understand, then, from conservatism? The fact that the concept is ambiguous made the definition of conservatism a matter of debate. Within this period, while conservatism became a current issue in different countries, connotations have been ascribed to the concept with uncertainties in political life. We see that the concept has been frequently used in an ambiguous meaning. In our country, positivist ideology of Republic becomes conservative through the sense of status quo. Positivism symbolizes the transition from traditional world-view and way of thinking to modern world-view, from traditional theories to modern theories. Positivism is conservative. However, the concept of conservatism here is different than the conception in the western world. If the concept of conservatism is considered as protecting the existing thing or continuing the old, then the Republic should be conservative as it is the succession of the Ottoman Empire but on the contrary positivist establishment becomes conservative for the sake of continuing the new order which has been set after the process of

* Bu makale Gaziantep’te düzenlenen Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi’nde sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

muhafazakârlaşır. Cumhuriyet dönemi modernleşme anlayışını oluşturan Kemalist modernleşmeye karşı eleştirel bir tutum içinde gelişen Türk muhafazakârlığı değişim modeline karşı temkinlidir. Bu karşı oluş muhafazakârların toplumda değişiklikten yana olmadıkları anlamında yorumlanmamalıdır. Kemalist modernleşmenin yeni bir toplum anlayışı içinde geçmişin ağırlığından kurtulmanın yolu olarak seçtiği Osmanlıyı atlama politikası, pozitivismin kaynaklık ettiği projelerle Cumhuriyet Halk Fırkası'nın önderliğinde uygulamaya konulmuştur. Muhafazakârlar bu projelerin epistemolojik dayanağı olan pozitivismi reddederek, Kemalist modernleşme anlayışını yanlıslamak istemişlerdir. 1950 de Demokrat Parti ile yeni bir döneme giren ülkemizde yeni muhafazakârlık paradigması erken Cumhuriyet muhafazakârlığından farklı olarak toplumu geleneksel-liberal anlayışla şekillendirmeye çalışmıştır. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı 1950 de yeni yayına başlayan Hisar dergisinde 1955 yılına kadar yer alan fikir yazılarına muhafazakar paradigma okuması yaparak önemli bir tarihsel sürece ışık tutmaktır.

Anahtar Kelimeler: Hisar Dergisi, Muhafazakârlık, Cumhuriyet Halk Fırkası, Demokrat Parti, Paradigma

bypassing the Ottoman Empire and reconstructing the society with new values. Turkish conservatism, which has developed within a critical attitude as a reaction to the Kemalist modernization that constituted the sense of modernization in the republic period, remained cautious for the exchange model. This opposition should not be interpreted that conservatives do not side with a change in the society. The politics of bypassing Ottoman Empire which has been chosen by Kemalist modernization as avoidance from the burden of the past within the sense of a new society have been carried into effect under the leadership of C.H.F (Republican People's Party) with the projects sponsored by positivism. By rejecting positivism as the epistemological basis of those projects, conservatives wanted to falsify the sense of Kemalist modernization. The new conservative paradigm in our country which has gone through a new period with the Democratic Party in 1950 tried to shape the society with traditional-liberal perception different than the Republic conservatism. In this respect, the aim of this study is to enlighten an important historical process through conservative paradigm reading of writings of thoughts published in the Journal Hisar from 1950 to 1955.

Key Words: Journal Hisar, Conservatism, Republican People's Party, Democratic Party, Paradigm

Giriş

Çok partili hayata geçişle başlayan siyasal yaşamdaki değişim toplum yapısında önemli değişmelerin yaşandığı yılların başlangıcını oluşturur. Özellikle erken Cumhuriyet döneminde yaşanan statükocu, muhafazakâr, devletçi seçkin kadro yerini 1950 ile başlayan yeni liberal politikalarla yeni muhafazakârlar olarak adlandırabileceğimiz geleneksel liberal kadroya bıraktı. Merkez muhafazakârlığından farklı olarak 1950den itibaren yeni muhafazakârlar geleneksel kodlarla işlenen ve din ağırlıklı toplumsal pratikleri ön plana çıkaran yaklaşımlarıyla Osmanlıyla bağlarını tarihsel olarak yeniden kurdular ve yeni muhafazakârlar Cumhuriyet aydınına yabancılaşmaya teşvik eden tutumları açısından eleştirel bir tutum takındılar. Modernlik, batılılaşma adına statükocu muhafazakârlaşan erken Cumhuriyet kadrosunun aksine 1950 ile liberal muhafazakârlar, çevrenin merkeze karşı eleştirel ifadesini sergilemeye başladılar. Öte yandan hem devletçi-seçkin muhafazakarlık hem de geleneksel liberal muhafazakarlık için devleti yönetme ve idare etmede muhafazakarlık (Cumhuriyete sadakat) ortak paradigma olsa da toplumda toplumsal pratikleri yaşama açısından farklı bir muhafazakarlık paradigması söz konusudur. Bu durum muhafazakâr kavramının muğlak

olmasından kaynaklıdır. Muhafazakârlığın kavram olarak sözlük anlamı, Latince’de “conservare” sözcüğünden türeyen koruma muhafaza etme anlamına gelmektedir. Fakat muhafazakârlık, modern siyasi düşünce tarihinde sözlük anlamından çok daha fazlasını ifade ettiği için, kavramın bir düşünce akımı bir ideoloji ya da siyaset felsefesi içinde ele alınmasını gerektirmiştir. O zaman muhafazakârlıktan ne anlamak gerekir. Kavramın anlamının muğlâk olması muhafazakârlık tanımını tartışma konusu yapmıştır. (Nisbet, 2007: 53). Muhafazakâr kavramı ilk kez 1820’lerde Chateaubriand tarafından kurulan *Le Conservateur* adlı dergide kullanılmıştır (Vincent, 2006: 86). İngiltere’de 1830’lu yıllarda *Conservative Party* adlandırma ile J.W. Croker’in bir makalesinde görülür. Kavram aynı yıllarda Almanya’daki siyasetin günlük sözcük dağarcığına girmeye başlar ve birkaç yıl sonra Batı Almanya’ya yayılır. O zamandan beri muhafazakârlık pek çok sözcüğün başına gelerek kamusal bir hayat yaşar. Bu süreçte muhafazakârlık farklı ülkelerde gündemler oluştururken siyasal yaşamda da kavram belirsizliklerle yan anlamlar yüklenir (Beneton, 1991: 7). Bizde de kavramın çoğu zaman muğlak bir anlamda kullanıldığını görmekteyiz. Peyami Safa’ya göre muhafazakârlık kendini koruma, hafıza ve şuurunu korumadır. Safa ilk dönem Fransız sosyologlarının muhafazakârlık anlayışını benimsemektedir. Fransız muhafazakârlar orta çağın düzenini getirmek istedikleri için gericedirler. Ancak Fransız sosyologlar yıkılan toplumsal düzeni geri getirmek değil yeni bir düzen tesis etmek isterler. İşte bu yeni düzen manevi değerleri temel yapar onun için muhafazakârdırlar. Bu açıdan bakıldığında yeni düzen kuran Türk devrimi bilimi şiar edinir ki, bilimin önderliğinde kurulan yeni düzen eskiye dönmeme adına muhafazakârlaşır ve bu muhafazakârlık pozitivist bilim paradigmasıyla kurulur. Pozitivizm batılı anlamda ilk modern paradigmadır (bkz. Arslan 1995). Pozitivizm modern batının klasik Osmanlı dünyasına açılan penceresidir. Pozitivizm geleneksel dünya görüşü ve düşünme tarzından modern dünya görüşüne, geleneksel kurumlardan, modern kurumlara geçişi sembolize eder. Cumhuriyet pozitivist değil aydınlanmacıdır diyenler pozitivistimin bizde batıdaki koşullarda çıkmadığını ve bilimsel bir yaklaşım olarak alınmak istense de bizde daha çok ideolojik boyutunun hâkim olduğu gerçeği yadsınamaz. Pozitivizm muhafazakârdır. Ama bizde muhafazakârlık batıdaki kontekstinden farklıdır. Eğer muhafazakârlık var olanı koruma ya da eskiyi devam ettirme şeklinde alınırsa o zaman Cumhuriyetin Osmanlı’nın devamı olarak muhafazakâr olması gerekirdi fakat tam tersi Osmanlı’yı atlama yeni değerlerle toplumu yeniden inşa süreci sonrasında kurulan yeni düzeni devam ettirmek adına pozitivist kadro muhafazakârlaşır. Pozitivizm bizde devlet bürokrasi ve aydın için toplumu yeniden yapılandırma sürecinde bunun pratiklerini günlük yaşamda görmeye çalışarak batılılaşma şiarı laik/seküler bir toplum için uygun ideolojik zemini hazırlamak adına en uygun reçete olmuştur. Cumhuriyet dönemi modernleşme anlayışını oluşturan Kemalist modernleşmeye karşı eleştirel bir tutum içinde gelişen Türk muhafazakâr düşünce özellikle erken Cumhuriyet döneminde yapılan değişim modeline karşı temkinlidir. Bu karşı oluş muhafazakârların toplumda değişiklikten yana olmadıkları anlamında yorumlanmamalıdır. Kemalist modernleşmenin yeni bir toplum anlayışı içinde geçmişin ağırlığından kurtulmanın yolu olarak seçtiği Osmanlı’yı atlama politikası, pozitivistimin kaynaklık ettiği projelerle C.H.F.’nin önderliğinde uygulamaya konulmuştur. Muhafazakârlar bu projelerin epistemolojik dayanağı olan pozitivistimi reddederek,

Kemalist modernleşme anlayışını yanlışlamak istemişlerdir. Bu bilgiler bağlamında bu çalışmanın amacı: D.P. ile yeni bir döneme giren ülkemizde yayına başlayan Hisar dergisinde 1950-1955 yılları arasında yer alan edebiyat ve fikir yazılarına muhafazakâr paradigmadan hareketle tarihsel bir sürece ışık tutmaktır.

Hisar Dergisi

15 Mart 1950 tarihinde çıkmaya başlayan Hisar dergisi, Ocak 1957'de yayımına ara vermiştir. 1964 yılı başında yeniden çıkmaya başlayıp 1980 yılı sonuna kadar devam etmiştir. Kurucuları arasında Munis Faik Ozansoy, İlhan geçer, Mehmet Çınarlı, Gültekin Samanoğlu, Mustafa Necatî Karaer, Yahya Benekay, Fikret Sezgin, Hasan İzzet Arolat ve Osman Fehmi Özçelik bulunmakla beraber yönetimi Mehmet Çınarlı'nın üzerinde kalmış ve dergi fiilen onun tarafından çıkarılmıştır. Hisar ilk sayılarında derginin çıkış amacını açıklamaz. Yıllar sonra bir radyo programı vesilesiyle yaptıkları konuşmada kurucular derginin ilkelerini şöyle açıklamışlardır. "1. Sanat bağımsız olmalı yazar kalemini herhangi bir ideolojinin emrine vermemelidir. Sanatçı çevresiyle içinde yaşadığı toplumun dertleri ve meseleleriyle ilgilenirken peşin hükümlere ve belli kalıplara bağlı kalmamalı, serbest olarak hareket etmelidir. 2. Sanat eseri milli bir karakter taşımalı, bir milletin edebiyatı o milletin ruhunu, mizacını ve özelliklerini yansıtmaktadır. Sanatta yenilik eskiyle bütün bağları koparıp soysuzlaşmak değildir. Sanatçı eskiyi tekrar etmemeli fakat eskiden güç ve destek almalıdır. 3. Edebiyatın dili halkın konuştuğu yaşayan Türkçedir. Türk dilinin özleşmesine ve sadeleşmesine çalışılmalı, fakat Türkçeleşmiş, halka mal olmuş kelimeler dilden atılmamalı, dil ırkçılığı yapılmamalıdır." Hisarcılar adıyla anılan dergi mensupları gerek açıkladıkları bu ilkeleri gerekse dergide yayımladıkları yazı ve şiirlerle o yıllarda edebiyata büyük ölçüde hakim olan sol ideolojiye batı kopyacılığına, geçmişe ait değerleri kabul etmeyen yıkıcılığa, sanatın alelade politikaya bulaşmasına dilde tasfiyecilik ve uydurmacılığa karşı çıkarken bunu muhafazakâr bir paradigma ekseninde yaptıklarını söylemek yanlış olmayacaktır.

Yazıların tamamı göz önüne alınca Hisar bir fikir ve edebiyat dergisi özelliği gösterir. Dil konusunda dergide aşırı tasfiyeciliğe karşı açık bir tavır ortaya konmuş, yazarlarının çoğu yanlış kelimeler ve sadeleşme gibi meselelerde düşüncelerini belirtmişlerdir. Herhangi bir şekil ve tarza bağlı kalmaksızın muhteva olarak milli kültür çerçevesinde ve estetik değeri ön planda tutan şiirler dikkat çeker. Ülkenin sosyal meseleleriyle ilgili makaleler bulunmakla beraber dergide siyasi denilebilecek yazılara yer verilmemiştir. Derginin genel olarak her konuda ılımlı bir yol tuttuğu söylenebilir (Lamekani, 1998: 127).

Fikir Yazıları

Dergide Z. Gökalp'ten hareketle ilmi konuların tartışılması söz konusudur. İlim etrafında toplanmak insanları boş şeyler üzerinde konuşmaktan, dedikodu yapmaktan alıkoyduğu gibi, İlimi bir konu etrafında toplanmanın bireyleri toplumsallaştırdığı önemle vurgulanır. Toplumsallaşma bireylerin birbirini sevmesini sağladığı gibi yeni şeyler öğrenmelerinin de kaynağıdır. Bu düşünce muhafazakâr düşünce ile örtüşür. Muhafazakâr düşünce de insan toplumsal bir varlıktır. Toplum ilk veridir ve onun dışında insan olmak imkansızdır ve hatta böyle bir şey düşünülemez (Beneton, 18). İlimi

konusmanın, görüşmenin kıymetli bir eser okumak kadar önemli olduğu ve insanları yetiştirdiği Şapolyo tarafından ifade edilir (Şapolyo 1950a: 6-7). İlim nedir sorusuna verilen cevap Cumhuriyetin bilim anlayışına uygun olarak pozitivizmdir ve yine aynı anlayıştan hareketle ilim her olayın kanununu bularak determinizme bağlamaktır. Şapolyo Gökalp'ten öğrendiklerini aktarır. “Bilgi hadiselerin kanunu bilmeksizin her öğrendiğimiz tabiat hadiseleridir.” İlim ise hadiselerin (Niçin) ve (Nasıl) olduğuna cevap vermektir. Kelimelerin tarifini bilmeyen ilim adamı olamaz. İlmi görüşmelerde kelimelerle anlaşamayanlardır ki bir sonuca varamazlar. İşte aydınların birbirleriyle anlaşamamalarının iç nedeni budur. Fikirde birlik, mefkurede birlik, ancak pozitif ilimlerin tarifelerinde anlaşmak, sonrada bu bilgilerinizi bir sisteme bağlamakla mümkündür. Bilimin önderliği vurgulanarak önemli mevkilerde bulunan insanların pozitif bilimlerin gösterdikleri tariflerde birleşmedikleri taktirde Türk milletini arzu edilen seviyeye çıkarmalarının mümkün olamayacağı vurgulanır.

Bir neslin aydınları ne zaman kelimelerde anlaşır ve bir sisteme bağlanırlarsa o zaman felsefi bir ekolden bahsederek muasır milletler seviyesine yükselebiliriz. Aydınların birbiriyle anlaşamadığı toplumda huzur da birlikte yoktur (Şapolyo, 1950: 17). Sonuçta toplumsal birlik aydınların önderliğinde toplumda sağlanabilir. Muhafazakâr düşünce de toplumsal düzen ve istikrara verilen önem muhafazakârların ayırıcı özelliğidir. Düzen kavramına atfedilen önem muhafazakârların sosyoloji bilimine verdikleri özel önemi de açıklamaktadır. İlk bakışta ilişkilendirilmesi güç görünse de A. Comte'un kimi zaman muhafazakâr bir düşünür olarak tanımlanmasının nedeni de budur. Düzenin taşıdığı bu önem, siyasal otoritenin toplumdaki aynı ölçüde saygın diğer otoriterlerden sadece birisi olmasına karşın düzenin korunması amacıyla klasik liberal bir demokrasinin ötesinde paternalist bir rol, bir baba rolü üstlenmesi de mümkün olabilmektedir. Bu çerçeve de liderlik ve disipline özel bir önem atfeden muhafazakârlık açısından kanun ve düzen kavramları sıkça kaynaşmış ve tek bir kavram olarak algılanmıştır (Özipek, 2005: 94). Dergide Osmanlıyla kopan bağın bilimsel anlamda önemli olduğu Arık'ın “Bilim Zihniyeti” yazısında vurgulanır. Muhafazakâr tarih bilincinin en belirgin özelliği, tarihte süreklilik unsurlarına sürekli vurgu yapmasıdır. Muhafazakârlar için tarih gelenek tarafından yönetilen tarihtir, aklın kendini beğenmişliğinin etkisine kayınca hemen nitelik değiştirir. (Beneton: 107). Her halk, kendi ulusal karakterinden, tarihi olaylarından çıkan bir formüle sahiptir. Cumhuriyetle bu formül değişmiştir. Batı toplumunun ilerlemesini sağlayan bilimsel formül anlayışı ülkemize Cumhuriyetle girmiştir. Bilimin kutsallığını vurgulayan insanlar Cumhuriyette hem mevki kazanmıştır hem de inkılabın amacını gerçekleştirmiştir (Arık, 1950a: 5). Bu bağlamda Osmanlıyla tarihsel olarak kopuş epistemolojik açıdan bir gerekliliği yansıtmıştır. Öte yandan Şapolyo bilim ile felsefenin anlaşmasının önemi üzerinde durur. “İlim ile felsefe bağdaşarak gitmezlerse insanoğlu rahat bulamaz. Avrupa'da pozitif bilimlerin insanlığa büyük hizmetler sunmasının nedeni onların maddi varlıklarını tamamlamasından kaynaklıdır. Onlara refah sunuyor fakat bu insana saadet getirir mi? İki bir değil mi? Hayır, refah maddi varlıklardan servetten gelir ise ruh aleminden felsefi bir görüşten gelir. İlim ve teknik kıymet hükümlerini doğurmaz. Kıymet hükümleri saadeti doğurur. Bu kıymet hükümlerinin en önemlisi mefkuredir”(ülkü). Muhafazakarlık paradigmasında da çok önemli olan ülkü üzerinde

durularak mefkuresi olmayanın saadete ulaşamayacağı vurgulanır. Öyle ki refah saadeti doğurmaz, para refahı getirir, ama mutluluğu getirmez, saadet ancak ülkeye sahip olanların ruhunda doğar (Şapolyo, 1950b: 11). Dergide Türklerin her zaman felsefi görüşe ve ülkeye sahip oldukları bu nedenle de her zaman mesut ve ahlaklı yaşadıkları anlatılır. Türk felsefesinin esası ümit, irade ve imana dayanmaktadır. “Ümit” Türk mefkuresi, “irade” yeni Türkiye’yi kurmak, “iman” da millî ahlaktır (Şapolyo, 1950c: 18). Bir ulus tehlikede kaldığı zaman, onu bireyler kurtarmaz. Ulus kendi kendisinin kurtarıcısı olur. O dakikada bireylerin insanüstü bir ruh ile büyülenmiş olduğunu, bireysel iradelerin sessiz kalarak genel bir iradenin bütün bilinçlerde tek bir söz söyleyen benlik kesildiğini görürüz. Ulus bireylere göksel ya da toplumsal bir ülkü olarak görünerek onları söz verilmiş bir zaferi kazanmaya, müjdelenmiş bir cennet çağırır. Felaket ve bunalım dönemi geçtikten sonra ruhlarda doğmuş olan bu ülkü güneşi artık sönmez: o ulusun bütün etkinliklerini içsel bir zemberek olarak sürekli döndürmeye devam eder ülkü halin terbiyecisi ve geleceğin yaratıcısı olmakla beraber geçmişin bir hakikatidir. Milletin geçmişinden gelip, onu geleceğine doğru iten fikri bir hamlesidir (Gökalp: 2007). Bütün bu varlıkların kaynağı da madde de değil, insan zekâsındadır, o kaynağa inanmak lazımdır (Şapolyo, 1950c: 18).

Dergide Cumhuriyetle başlayan hızlı mimarileşme gerekli görülürken aynı zamanda mimaride bir ruhsuzluk halini yansıttığı noktasında da eleştirilir. Arık “Bugünkü Mimarlığımız” yazısında harap bir yurdu çabuk, sağlam, temiz ucuz bir surette yeniden yapmak zaruretinin yanında bu yapıların aydınlık, kafessiz, hayata açılan içleriyle yapmak gerekliliği de vardır der. Cumhuriyetin yeni inşa hamleleri sayesinde Türk Mimarı denen sınıf yeniden yetişmeye benliğini edinmeye başlamıştır. Türk mimarlarının kopyacılık devrine son verecekleri zaman gelmiştir (Arık, 1951b: 4-5). Fikirler üzerinde tartışarak ve üreterek kopyacılıktan kurtulmak gerekir. Bu açıdan Çınarlı’ya göre Atatürk’ün pozitif bilimleri önemsemesi fikirler üzerinde tartışmayı öğretmesi son derece önemlidir. Çünkü ileriye süren kim olursa olsun bir fikrin nedenini niçinini araştırmadan aksi ihtimali düşünmeden kabul etmek Atatürkçülük değildir. Atatürkçülük bilimselliktir.

Çınarlı’ya göre Atatürk asla körü körüne bağlanılmasını istemezdi düşünme ve eleştiri yapabilen kafalar ancak onun büyüklüğünü, anlayabilir fakat bugün böyle yapılmıyor, ya körü körüne meddahlık ya da körü körüne kindarlık yapıyor. Halkın cahil kalmasını, fikir benimsememesini menfaatlerine uygun gören bazı kimseler Atatürk düşmanlığını yaymak için ellerinden geleni yapıyorlar. Bunlarla yılmadan usanmadan savaşmak vatan borcudur (Çınarlı, 1953a: 43).

Dergi de sosyal realizm konusundan batıyla karşılaştırma yapılır. Sosyal realizm cemiyet hayatını gerçeğe uygun bir surette tasvir etmek demektir. Cemiyet halinde yaşamının önemi 19. Yüzyılda ilmi olarak önem kazanmıştır. Bu tarihten sonra sanat ve edebiyatta da cemiyetin tasviri, sosyal meselelerin ele alınması, toplumsal teoriler ve ideolojilerin savunulması ön plana geçmiştir. Bizde de cemiyet meselelerinin fikir ve edebiyat konusu haline gelmesi 19. Yüzyılda Tanzimat’la başlar. Şinasi ve özellikle Namık Kemal cemiyeti konu alan onun derterini anlatan onu aydınlatma ve yükseltme gayesini güden eserler yazdılar. Onlardan sonra cemiyet, Türk edebiyatının en önemli konularından biri haline geldi. Tefik Fikret, Mehmet Akif, Mehmet Emin, Ziya Gökalp

ve daha pek çok şair ve muharrir her biri ayrı ayrı cephelerden Türk cemiyetini onun meselelerini ideallerini anlattılar. Ziya Gökalp ben sen yokuz, biz varız diyerek cemiyet namına bireyi inkâra ve ilgaya gitti (Kaplan, 1954a: 6). Cemiyet sorunu Cumhuriyet devri edebiyatında da ön planı işgal etti. Cemiyetin çeşitli cepheleri şiir, hikâye ve roman konusu oldu. Namık Kemal “Kocakarı masalı saydığı divan edebiyatına karşı kendi neslinin kurduğu edebiyata “edebiyat-ı sahiha” gerçek edebiyat adını veriyordu. Kaplan’a göre bugünkü nesil de cemiyet meselelerine karşı yakın bir alaka duyuyor ve kendi anlayışına yegâne gerçek gözü ile bakıyor. Edebiyat tarihi içinde ele alınırsa sosyal realizmin pek de yeni bir şey olmadığı görülür.

Kaplan’a göre bugün sosyal realizm tabirini kullananlar adının sıkça söyleyemedikleri başka bir şeyi kastediyor. Bu da sosyal hadiselerin materyalist ve Marksist bir açıdan ele alınmasıdır. Cumhuriyet devrinde bu görüşü benimseyen bir çok şair, hikayeci ve romancı yetiştiği malumdur. İnsan ve onun hakim olduğu cemiyet sadece maddi amillerle açıklanamaz. İnsan karnı doymakla hürriyetinden vaz geçmiş olmaz. Hatta açlığı veya fakirliği esarete tercih eder. Hürriyet, benlik şahsiyet fikri ile ilgilidir. Komünizm bireyi ilga eden bir ideolojidir. Bundan dolayı insan tabiatına uygun değildir. İnsan benliğini, bireyi hürriyet ve şahsiyeti inkar eden her doktrin insanlığa zararlıdır. “Cemiyeti tanrılaştırmak da bir delaletten başka bir şey değildir. Sosyal realizm bireyle cemiyet arasındaki ilişkiyi ortaya koyduğu takdir de faydalı olabilir. Cemiyet ferdi çevirir, ona kuvvetle tesir eder. Fakat hiçbir zaman benliği ortadan kaldıramaz. Cemiyet meselelerinde bireyin kaderi görüşünden bakmak gerçeğe daha uygundur. Cemiyet kör ve şuursuzdur. Duyan, düşünen, seven, arayan acıyan daima ferttir.” Kaplan’a göre İnsan meselesini sadece cemiyet çerçevesi içinde görmek de yanlıştır. Tabiat ferdi de cemiyeti de kuşatır ve aşar. Tabiat sadece bir dekor değil etkili bir kudrettir. Şair, hikâyeci, romancı onu ihmal edemez. Sosyal realizm tabiatın, Tanrının aşkın önemsiz olduğunu iddiaya kalkarsa beşeri hakikatlerin pek çoğunu hiçe saymış olur (Kaplan, 1954a: 6-7).

Çınarlı, eğitimin insanı yetiştirmede (bugünkü haliyle) ve manevi terbiye vermede ve idealist insan yetiştirme noktasında yetersiz olduğunu ifade eder. Halkın okuma yazma bilmesi eğitim sorununu ortadan kaldıramaz. Üniversiteyi bitirenlerin dahil kaç tanesi mükemmel insan, mükemmel vatandaş oluyor. Her şeyden evvel onları yetiştirenler örnek olabilecek özellikte midirler? (Çınarlı, 1955c: 4). Eğitimin en önemli amaçlarından biri sosyal kişiler yetiştirmektir. Türk eğitiminin amacı da bilen duyan, isteyen cumhuriyetçi halkçı, devletçi şahsiyetler yetiştirmektir. Eğitimsiz bir millet hayatı yoktur. Her millet kendi kültürünü, tekniğini, sosyalitesini almış insan tipleri yetiştirir. Eğitimin amacı bireyi sosyalleştirmek ve kurumsallaştırmaktır. Eğitimin iki temel görevi vardır. Bunlardan birincisi çocuğa içinde yaşayacağı toplumun değer ve kültürünü, ikinci görevi de uygarlıkla ilgili bilgileri kazandırmaktır. Eğitimin temel amacı çocuğu içerisinde yaşadığı toplumun dini, ahlaki, bedii ve felsefi değerlerini vermek; ona milletin vicdanını kazandırmaktır (Baltacıoğlu, 1943: 170-173). Muhafazakâr düzenin devamında eğitim toplumun düzen ve devamında en etkili aygıttır. Yetiştirilecek insan tipi belirlenerek ona göre bir eğitim sistemi oluşturulmalıdır.

Edebiyat ve Sanat

Edebiyat kavramı birçok öge ve nitelikleri içinde barındıran son derece karışık bir kavramdır. Bir eseri edebiyat eseri yapan özelliklerin tanımlanabilmesi sanıldığı kadar kolay değildir. Yine de bir genel tanıma ulaşılmak istendiğinde Kösemihal'in ifadesi ile edebiyat söz yazı biçimini almış bir yaşantı ve yaşantılaştırılmış sözlü ya da yazılı bir anlatım biçimidir. Dergide edebiyatın gelişme seyri üzerine önemli yazılar yazılır. Örneğin dergide yeninin anlamı her dönem canlılığını muhafaza etmesinde aranır. Orhon "Şiir Üzerine Konuşma" adlı yazısında vaktiyle güzel bulurken şimdi beğenmediğimiz eserlerin kusurlarını yeniliklerini kaybedişlerinde aramalıyız der. Ona göre Serveti-Fünun edebiyatını niçin beğenmiyoruz? Artık yeni değildir? Nedim'i niçin beğeniyoruz? Hala yenidir. Şiirin yeni olmayan tarafı bir hezeyandır taklit ve tekrardır. Bu nedenle her dönem önemini koruyan ve hitap eden yenidir (Orhon, 1950a: 4). Yeninin çok fazla önemsenmesi Çınarlı tarafından da eleştirilir. " Bir yenidir tutturulmuş gidiyor. Avrupa'da birisi bir sanat ortaya atar. O yenidir. Onu bizde birisi adapte veya kopya eder, o da yenidir. Yeni ancak bir kişinin malı olabilir. Sonradan gelenler ona yeni bir şey ekleyemedilerse artık yeni değildirler. Günün adamı hiçbir zaman yeni olamaz. Çünkü kendisinden doğma bir şey yoktur. Rağbette olan şeyleri tekrar eder. Böyle bir adama sanatkâr sıfatı da verilemez. Çünkü sanat bir yaratmadır. Taklitçilik ve kopyacılık sanat olamaz (Çınarlı, 1953b: 3).

Dergide tenkit yapıcı bir sanat biçimi olarak önemsenir. Batı örnek verilerek Fransız şiirinin 20. Yüzyıldaki gelişmenin kaynağı tenkit olarak ifade edilir (Ozansoy, 1950a: 3). Edebiyatımızın dünya ölçeğinde yer almamasının nedeni yapıcı ve yol gösterici bir tenkitten mahrum bulunmasına bağlanır. Dergide Muhafazakâr paradigmaya uygun olarak eskinin değeri üzerinde durularak sanatın milli olmasının gerekliliği vurgulanır. Eskinin değeri onun eskimiş olmasından kaynaklı değildir, eski dünle bugünü bağlayan geleneği temsil ettiği gibi bugünde de önemini ve değerini muhafaza ettiği için eskimiş yenidir. Aksel' e göre ise sanatın milli olması önemlidir. Milli olmak için eskiye bağlanmak gerekmez. Eski olandan etkilenmek iyi bir şeydir, fakat onu kopyalamak sanatı millileştirmez. Eski sanatkârın eseri taklit değildir. O eserini günün ihtiyaçlarına uydurmasını bilir. 200 seneden beri batı sanatını taklit ettik. Bunu medeniyet sandık. Fakat dışarıdan gelen yabancı sanatların bir yama gibi sırtıttığını, zevkimizi kötülediğini görünce çoğumuzun aklı başına geldi (Aksel, 1950a: 7).

Hisarcılara göre milli olmayan sanatın sınırlarımızı açacağı düşünülemez. Her edebiyatın milli şekilleri ve görüşleri vardır. Yenilik bunların geliştirilmesidir. Bir başka milli şekil veya görüşün aktarılması değildir. Yoksa sanat da, sanatçı da toplumdan koparak kendi insanımızdan uzaklaşmış olur (Kabaklı, 1974: 579).

Öte yandan dergi yazarlarına göre sanatı anlamak için orijinalin ne olduğunu bilmek gerekir. Orijinal olan her şey tabiidir, samimidir, modelsizdir ve güzeldir. Orijinal eserler hiçbir zaman taklitten doğmamış, öz eserlerdir. İki tip insan vardır. Birisi burjuvalar diğeri de halkçı tiplerdir. Burjuva fikirlerini hayallerini yabancılardan aldıkları için eserleri ne doğal ne samimi ne de orijinaldir. Oysa halkın her şeyi orijinaldir. Orijinal eserleri meydana getiren kuvvete deha adı verilmektedir. Bu itibarla halkımız milli dehanın yegâne kaynağıdır. Dâhilerin yetişmesi için iki kaynak gerekir. Birisi halk edebiyatıdır, diğeri garp klasikleri. Deha yetişmiyorsa eksiği bu kaynaklardan yeterince

feyz alamayışımızda aramak gerekir (Şapolyo, 1950d: 13). Dehanın ilk kaynağı halktandır, dâhiler halkın şuurlu vicdanlarıdır. Gençlerin vazifesi hem halka doğru hem de dâhilere doğru gitmek. Edebiyat orijinale doğru gitmektir. Orijinal de güzeli görmektir (Şapolyo, 1950d: 17). Nünün içinde halka gitmek gerekir.

Sanatçı toplumun gerçeklerini inceleyendir. İnsanlık tarihi boyunca çeşitli toplumlarda pek çok sanat eseri yaratılmış olmasının biricik nedeni sanıldığı gibi yaratıcı sanatçının kişisel istekleri değildir. Kişisel yaratıcılık yeteneğinin ürünü olarak görülen sanat eserleri gerçekte toplumsal bir öz taşımaktadır (Güllüllü, 1994: 87). Sanat eserleri belli dönemlerin, belli tarihlerin ürünü olan görüş, yapış, işleyiş ve ifade ediş tarzlarıdır (Baltacıoğlu, 1931). Sanatçı adıyla değil, eseriyle halka iner (Kızılgün, 1950a: 13). Sanat gelişmiş toplumlarda medeni ihtiyaçlar arasında yer alır. Bizde ise yılda bir açılan resim sergilerinin ziyaretçileri en ziyade işsizler, müşterileride münhasıran resmi kurumlardır. Sanatkârdan önce onu yaşatacak çevreyi yaratmalıyız (Ozansoy, 1950b: 3). Bir toplumda sanatın ve sanatçının değerinin anlaşılması toplumun gelişmişlik düzeyini gösterir. Roman yok demek kolaycılıktır. Oysa geniş bir zaman parçası boyunca yaratılan bir sanat eseridir. Yazara ve yarattığı esere gereken ilgi gösterildiği, maddi kazançta o nispette arttığı zaman roman alanında birbirinden değerli eserlere kavuşacağız (Akbal, 1952: 10). Bir roman, bir ülkenin ünlü bir yazarınca ve uluslararası değerde bir dille yazılmamışsa, yazıldığı toplumda kültür düzeyi düşük ve okuma-yazma bilmeyenler çoğunluktaysa bu roman küçük ve sınırlı bir toplumsal etki çevresiyle yetinmek zorunda kalır. Bir yazarın kaderi böyle tayin edilmemelidir.

Öte yandan Çınarlı, Atilla İlhan ve arkadaşlarının sanatı sadece bir vasıta daha doğrusu bir maske olarak kullandığı konusunda ağır eleştiriler yöneltilir. Ona göre İlhan ve arkadaşları açıkça ortaya koyamadıkları siyasi fikirlerini bir sanat görüşü olarak kabul ettirmeye çalışıyorlar. Bu fikirleri yayabilmek için onlara çekici isimler bulmaktadırlar. Örneğin “Yeni sanat diyorlar, sosyal realizm diyorlar, meydana boş bulup rahatça at oynatmalarına engel olmak isteyenleri bertaraf etmek için de beylik usulleri var. Onlara mürteci derler, ırkçı derler, Osmanlı derler, yeni sanatın batılı anlayışın düşmanı derler. “Sözde bunlar Mustafa Kemal’e bağlıymışlar. Bizde candan bağlıyız. O zaman aramızda ki bu uçurum nereden doğuyor” diye soran Çınarlı ‘ya göre kendileri dergide Mustafa Kemal’i Türk vatanını, istiklalini kurtaran büyük asker, büyük vatanperver ve milliyetçi olarak hakiki hüviyetiyle tanıtıyor ve seviyorlar. Diğerleri ise M. Kemal’i bir yıkıcılık sembolü olarak göstermeye çalışıyor ve cemiyetin temellerine kazmalarını indirirken onun ismi arkasına saklanmak istiyorlar, milliyetçilik onların hakiki kimliklerini gizlemek için yeni yeni kullanmaya başladıkları bir maskeden başka bir şey değildir.

Çınarlı, Batılı olmak meselesinde ise batıyı takip ve taklit ettikleri birkaç şair, birkaç fikir ve ideoloji adamından ibaret sandıkları ve kendilerini eleştirenleri ise batı düşüncesinin, batı sanatının düşmanı olarak suçladıklarını aktarır. Amaçları bellidir. Kendilerine değil de batıya düşman olduğumuzu ileri sürerek bizi gözden düşürmek, söylediklerimizi etkisiz bırakmak istiyorlar der. Kendilerinin batıya yönelirken kendi benliğimizi kaybetmemek geleceğe doğru yürürken geçmişten kuvvet almak, geçmiş bilme onu hor görmemek gerektiğini ifade ettiklerini bu yüzden de kendilerinin Atilla İlhan tarafından gelenekçilik ve Osmanlıcılıkla itham edildiklerini yazar (Çınarlı, 1954: 4)

Sanat konusunda dergi yazarlarına göre Türkiye’de sistemli bir sanat düşmanlığı var, faydalı olanın güzel olduğu, işe yaramayan şeylerin güzel olamayacağı tezi öne sürülüyor. Bu fayda estetiğini ileri sürenlerin amaçları da dinden sonra sanata bağlanan manevi kıymetleri ortadan kaldırarak maddi kıymetlerin saltanatını kurmaktır. Fayda estetiği sanatı öldürmek için olunmuştur. Bu fikrin kaynağının materyalizmden Marks’tan geldiğini bildikleri gibi amaçları da ruhu göklere çıkaran sanatı tahrip etmektir (Kaplan, 1952b:3). Bu arada sanatkârlarda özellikle şairde başka özellikler arayanlar var. Bu özelliklerin başında da inkılapçılık onların ifadesiyle devrimciliktir. Aradıkları şey inkılap yapmış olmak mı? İnkılap meddahlığı mı? Birincisi devlet adamlarının işidir. İkincisi de dalkavukların. Herkes yerinde gerek, şairin ikisi ile de işi olmaz, ikisi ile de bir ilişkisi yoktur (Ozansoy, 1952c: 3).

Türkçenin hor görülmesini Ozansoy “Dilcilik Oyunu” adlı yazısında eleştirir. Türkçe der dünyanın en güzel en ahenkli dillerinden biridir. Yine hangi Avrupa dili zavallı Türkçe ’ye yirmi yıldır uygulanan cendere içine sokulmuş olsaydı gelişme ve yaratma gücünü kaybederek cılızlaşıp, kısırlaşmaz mıydı diye sorar. Ona göre dili alimler düzeltemez ama pekala bozabilirler. Ozansoy’a göre Genç kalemlerin 20 yılda çok şey başaran gayretleri bilginler işe karışmamış olsaydı, yazı dili ile konuşma dili arasındaki ikiliği çoktan yok etmiş olacaktı. Bunu anlamak için edebi eserlerin tetkikine kadar gitmeğe gerek yoktu. Sadece 1932 yılındaki gazetelerle 1950’yi karşılaştırmak yeterlidir. Ona göre sorun bu ikiliktir. Daha işin başında konu ele yanlış alınmış kelimelerin şecere tetkiki gibi sakat bir hareket noktasından ters bir istikamete, yeni bir çıkmaza götürülmüştür. Bugün dil kurumunun mahiyetine yabancı başka amaçlara alet edilmemiş olsa çok şey başarmış olunacaktı. Şimdi elde kalan şey ilmi eser yazıcılarını düşündüren, hatta yazmaktan alıkoyan kararsız, karmakarışık bir dil ve bozuk şivedir (Ozansoy, 1951: 3). Sanatçının dili yaşayan dildir.

Derginin bakış açısına göre sanatçı diliyle vardır, halka onunla seslenir. Servet-i Fünun ve Fecr-i Ati bu hakikatı umursamadıkları için üstün şair ve yazıcılarına rağmen hiç yokmuş gibi unutulduklarını. Uydurdukları dil eserlerinin kefeni oldu. Hisar tasfiyeciliğe karşı çıkmaktadır. Halkın kullandığı benimsediği kelimeleri arapça ve farsça diye öldürmek barbarlıktır. Çünkü o kelime ile birlikte binlerce mısra, atasözü tekerleme ve cümle de ölüp gidecektir. Dil tasfiyeciliği ister istemez Türk kültür ve edebiyatını yok etmeğe doğrulmuş bir kasıt manzarası göstermektedir (Kabaklı, 1974: 579).

Cumhuriyet aydınlarının düşün dünyalarını meşgul eden konulardan biri dil olarak Türkçe tartışmalarıdır. Osmanlı’da aydın/bürokrat kesimin kullandığı dil ile halkın kullandığı dil arasında büyük bir uçurum vardır. II meşrutiyet döneminin milliyetçi/halkçı akımları bu duruma tepki gösterir. Milliyetçi/ halkçı aydınlar Gökaltp öncülüğünde harekete geçmişlerdir. Amaçları aydın ile halk arasındaki bu uçurumu ortadan kaldırmak ve iki kesimin birbirini anlayacakları bir dil oluşturmaktır. Bunu yolu Türkçe’ de karşılığı olan kelimelerin kullanılmasını teşvik ve yabancı uyruklu kelimeleri tasfiye ederek dili sadeleştirmektir (Kaçmazoğlu, 2015: 13). Türk dil devriminin savunucularından olan Baltacıoğlu, ortada bir dil devrimi var da milli edebiyat devrimi yoksa bu dil devrimi başarılı olamayacak, yarım kalacaktır der (Baltacıoğlu, 1943: 57). Dergide dil konusunda yazarların öz Türkçecilik yapayım derken dilimizi bozduklarına dair sert eleştiriler yapılır.

Öyle ki ülkemizde dilcilik adıyla yıllardan beri oynanmakta olan ortan oyununa şairlerimiz ediplerimiz hala seyirci olarak bakmayı tercih ediyorlar. Uydurma kelime kullanarak öz Türkçe yazdıklarını sananların gerçekte kimsenin okumadığı okusa da anlayamayacağı o yazıların muhatapsız mektuplardan ne farkı vardır (Ozansoy, 1952d: 3). Ozansoy'a göre dilimizi sevmiyoruz. Sevsek ona bu kadar saygısızlık göstermezdik. Manevi soysuzlaşmanın ilk işareti budur. Bu hissi doğduğu yerde boğmamız gerekirdi. Neyse ki içimizde hala tarihin milliyetinin şuuruna, dilinin edebiyatının gururuna sahip olanlarda bir tepki yaratabiliyorlar (Ozansoy, 1954e: 3). Milliyet birliği demek toprak, ırk, kültür birliği demek değildir. Dil, milli gelenekler bakımından bunlardan çok daha önemlidir. Dilsiz kalkınma, reform, milliyet olmaz. Dil, din, ahlaki sanat, felsefe, müzik, mimik ve gelenekleri de taşıyan karmaşık, kaynaşık bir durumdur (Baltacıoğlu, 1967: 29).

Muhafazakârlıkta dil nesilden nesile aktarılan toplumsal bir mirastır. Bu cephesiyle dil sosyolojik bir vakıadır. Her kelime fizik, fizyolojik psikolojik, sosyolojik realitenin içinde yer alır. Her kelime bu dört sahanın karışık konumlarına tabidir. Bu vakılardan birini ihmal eden dil hakkında doğru hüküm veremez. Mutlaka hata eder. Her insan şahsiyetine göre konuşur, dilin şahsi bir şekilde tezahürüne üslup denir. Üslup şahsiyeti olduğu gibi ortaya koyar. Cemiyetin yeni kelimeleri kabul etmesi için onu hakiki bir ihtiyaca tekabül etmesi gerekir. Bir dil asırlar boyunca milyonlarca insanın çalışmalarıyla değişir her kelimenin ayrı bir macerası vardır (Kaplan, 1952c: 3). İnsan düşüncesi ile tanımlanır. Ancak düşünce söz olmadan imkânsızdır. Oysa insan sözünü yansıtmaz. Onu öğrenir. Dil insan tarafından keşfedilmemiştir. Çünkü bunun için insan düşünmeye muktedir. Olması gerekirdi. Bundan çıkan sonuç Condillac'ın gönlünde yattığı gibi, dil, keyfi yaratılmamış ve kendiliğinden kabul edilmiş bir işaretler bütünü olmadığıdır. Söz insanın doğasına aittir. Tanrı'nın verdiği bir yetenektir. Dil ilahi bir kökene sahip olduğuna ve bu ilkel ve zorunlu yetenekten sonra, toplum içinde ve toplum tarafından edinildiğine göre bundan zorunlu olarak çıkan sonuç toplumsalın birey üzerindeki geleneğin yenilik karşısındaki önceliğidir. Dil gerçekte bir bilgidir, düşüncenin ifadesidir. Sözcük yapay bir işaret değildir, düşüncenin ifadesidir.

Muhafazakârlıkta insanlığın dili ya da dilleri insan toplumlarının geleneksel inançlarının izlerini koruduğu ilkel esini ifade eder. İnsan türünün aklının içeriğini şekillendiren işte bu esindir. Toplum toplumsal düzenin temel gereklerinin deposunun koruyucusudur. Toplum bunların dil aracılığı ile kuşaktan kuşağa geçmelerini sağlar akıl tümüyle toplumsaldır (Beneton, 1988: 42).

Dergide sanat küçük menfaatlere, bayağı endişelere alet edilemeyecek kadar yüksek değer olarak tanımlanır. Sanat da din gibi bir huzur ve teselli kaynağıdır. Ondaki beklenen sadece muhtaç olduğumuz bu huzur ve teselli olmalıdır. Bu huzuru teselliye insan şöhret ve para kazanarak değil sanat gönül vererek bulabilir. Din gibi sanat da insanlar öldükten sonra yaşamak ümidi veriyor. Bu ümit duyguları düşünceleri hülasa her şeyiyle yok olup gitmenin korkunçluğunu biraz hafifletmektedir (Çınarlı, 1952c: 9). Mehmet Kaplan geriye dönerek düşüncede ilerleyeceğimiz görüşüne katılamaz. Düşünce kıtlığından geriye dönmekle eski harfleri öğrenmekle kurtulacağımızı nasıl ileri sürebiliriz der. Eğer öyle olsaydı Tanzimat sırasında yetişenlerin hepsinin birer büyük düşünür eşsiz birer sanatkar olmaları gerekirdi.

Sanatkâr hiçbir zaman vazgeçemeyeceğimiz bilgi ve sanat geleneğimiz üzerine batı düşünüşünü getirmeğe çalışmalı, bu işi yaparken kolayda anlayışsız özentiden kaçınmalı ancak böyle bir birleştirme ile başarıya erişeceğine inanmalıdır (Kaplan, 1953d:9). Cahit Tanyol konuşmasında şiirin bir dil hüneri olduğuna değil, bir gerçeğin bir yaşanmış halin ifadesi olduğuna inanılmalı diyordu. Bugünkü şiirin samimilik gayretinden ziyade duyulmuş olanın ifadesine çalıştığını belirtir. Ona göre hiçbir sanat eseri cemiyet içinde belli bir vazifenin hizmetinde olduğunu aklına getirmez. Bununla beraber gerçek sanat cemiyete tesir eder. Yalnız sanat cemiyette pratik ahlak açısından bir fayda gayesi gütmaz. Her iyi sanatkâr aynı zamanda kendi neslinin tenkidini de birlikte getirir (Tanyol, 1953a: 11).

Muhafazakar koda uygun olarak Edebiyatın bir hafızasının olmaması eleştirilir. Böyle bir edebiyatı gündelik kazancıyla geçinen ve yarına bir şey ayırmayan işçilere benzetilir. Günlük fikirlerle yetinildiği sürece bir edebiyatımızın kendisini tanıyan hatırlayan bir Türk edebiyatının olması imkansızdır denir. Medeniyet hafızanın çocuğudur. Edebiyatımızın neye ihtiyacı vardır? Hafızalı yazara ihtiyacı vardır. Dün nasıl düşündüğünü, ne yazdığını hatırlayan, başkalarının yazdıklarını okuyan ve okuduğunu unutmayan yazarlarımız olduğu gün gerçek ve devamlı bir edebiyatımız olacaktır. Bir memlekette fikir ve sanat hareketlerinin devamlılık vasfını kazanabilmesi tenkidin yazar veya sanatkârda bir sorumluluk duygusu yaratabilecek seviyeye ulaşmasıyla mümkündür. Kalemin sorumsuz bir alet sayıldığı yerde yazı haysiyeti de yoktur (Ozansoy, 1955f: 4).

Dergide güzel ve faydanın sanatta ne anlam geldiği tartışılır. Güzel estetik ve manevi bir değerdir. Faydalı da teknik ve maddi sanat ruhun madde içinde görüşü diye düşünülürse maddeyi ruhun yerine nasıl koyar ve unsurları nasıl tersine çevirirsiniz? Psikoloji güzelliğin kaynağını duygularımıza sosyoloji ise toplumun kolektif şuuruna bağlar. Estetik heyecanın bir ucu bireyde, öteki ucu toplumdadır. Bu ikisi birbirini tamamlar. Sanatçı toplumdaki aldıklarını fayda kantarına vurarak yaratmaz. Zira sanatçıyı yaratmaya zorlayan kuvvet tam manasıyla faydaya karşı bir isyan karakteri taşır. Hasbîlik, menfaat beklemeyiş, sanatın ayırıcı özelliğidir. Onu faydanın emrine vermek, sanatın bağımsızlığına gem vurmaktır. Mesele maddeyi hayata ve hayatın en güzel faaliyeti olan sanata hakim kılmaktır. Sanat fayda düşünmez ama sanat eseri faydasız değildir. Sanatta elde ettiğimiz fayda gerçekte hazdan ibarettir. Ne sanat başıboş bir faaliyettir ne de sanatçı avare insandır. Sanatçı ulaşacağı hedefi bilir. Sonuçta sanat ille faydalı mı olmalıdır, hayır. Ancak faydalı olan güzeldir, yine hayır. Güzel olan faydalı olabilir, mümkündür ve evet diyebiliriz (Dizdaroğlu, 1952a: 4).

Sonuç Yerine

Osmanlı Devleti'nin dağılma döneminde devleti kurtarma amacıyla ileri sürülen düşüncelerin, Cumhuriyet dönemi Türk muhafazakâr düşüncesi için önemli birikimler sağladığını ifade edebiliriz. Bu birikimi, kültür ve uygarlık üzerine yapılan tartışmalarda görmek mümkündür. Cumhuriyet dönemi muhafazakâr düşüncenin Osmanlı modernleşmesiyle ilişkisi, kültür ve uygarlık konusundadır. Türk muhafazakârlığı genel olarak kültür ve uygarlık ayırımına yakın olmakla beraber Osmanlı'nın düşünce mirasının etkisiyle medeniyetçi ve modernist bir muhafazakârlık olmuştur (Mollaer, akt: Aydar,

2006). Yeni bir düzen için eskiyi yok saymak ve eski ile ilgili her şeyi tasfiye etmek muhafazakârlık açısından kabul edilemez. Nitekim Hisar dergisinde hemen hemen her sayı da bu konular üzerinde önemle durulmuştur. Cumhuriyet reformları özellikle dil devrimiyle muhafazakâr düşünce açısından temel öneme sahip bir duyarlılık noktası olan tarihin ve onun sürekliliğinin kesintiye uğratılması kabul edilemez. Öyle ki Nisbet'e göre de muhafazakâr bakış açısından sosyal gerçeklik en iyi şekilde tarihi yaklaşım yoluyla anlaşılabilir. Geçmişten bugüne nerede olduğumuzu bilmeden, şu anda nerede olduğumuzu ve nereye gittiğimizi bilemeyiz. Muhafazakâr düşüncede birey tek başına kendine yeterli bir varlık değildir. Özerk birey modern fikrin salt hayal ürünüdür. İnsan toplumun nakleden bir unsurudur. Topluma verdiğiinden çok daha fazlasını alır. İnsan başkalarına muhtaçtır ve başkalarından dilini, töreleri ve bilgisinin esasını alır. Toplumsal hayatın temel eylemi doğanın modeline uygundur. (Beneton, 1988). Toplumun dışında hayat olamaz, insanda özel hayat biçimi olan her şey, akıl, yürek, duyum ya da vücut bu evrensel birlik ve bağımsızlık yasasına boyun eğmiştir. Muhafazakâr Burke ve takipçilerine göre topluluk yalnız canlıları birbirine bağlamakla kalmaz, canlıları, ölüleri ve doğacak olanları birbirine bağlar. Toplum kırılğan bir şeydir. Çünkü insan toplumsal bağları koparma tehlikesi ile karşı karşıya bulunan yıkıcı tutkuların merkezidir. İnsanı topluma ve başkalarına bağlamak ancak topluluk bağları ile mümkündür. Doğal toplulukların bağrında kendiliğinden doğan bağlar (diğer bir deyişle ana babayla çocukların, usta ile çıraklarını ya da köylüleri topraklarına ve köylerine bağlayan bağlar) gereklidir. Bu bağlar son derece sağlamdır. Çünkü kullanım ile benimsenmişlerdir, duyu ve heyecan doludurlar, kurullarla ve simgelerle birleştirilmişlerdir. Topluluk doğal dayanışma zinciri ile güçlenir, bireyden başkasını tanımayan toplum ve devlet sürekli olarak anarşinin hedefidir. Bütün kamusal bağlılıkların ilk ilkesi içinde yaşanan toplumsal sınıfa bağlılıktır. Bu ait olunan kümeyi yürekten sevmektir. Topluluk bağları bir başka açıdan da düzenin ve birliğin bağlarıdır. Bu bağlar farklılaşmış ve sıraya koyulmuştur. İnsanların isteklerine sınırlar getirirler ve düzensiz arzuları ve tutkuları sınırlandırır (Beneton, 1988). Toplumu yaşayan bir organizma olarak gören muhafazakârlık toplumun bütün parçalarını uyum içinde olması gerektiğine inanmaktadır. Dergide toplumsal duyarlılık tarihi gerçeklik içerisinde verilir. Tarihi yöntemin doğru olarak kullanılmasının, zamana sabit olarak bakmak değil; değişimleri, geçmişe bakarak gözlemek olduğu görülmektedir. Toplumsal olaylar toplumsal geleneğin tarihi süreçte yavaş yavaş evrilen bir akıl biçimi olduğunu bize vermektedir. Dergide konulara bakış açısında kurulu düzene saygının bir göstergesi olarak, düzen içinde ilerleme mottosunun kavranması zorunlu bir şart olarak derin anlamda açığa çıkmaktadır. Ve dergide fikirle, edebiyatla, sanatla aktarılan ise geleneğin nesiller boyunca bir hayat tarzını somutlaştırarak kişileri değil, bilgeliği barındırdığıdır.

Kaynaklar

- Akbal, O. (1952). "Oktay Akbal Cevap Veriyor". *Hisar Dergisi*-26. İstanbul. 10.
Arık, R. O. (1950_a). "Bilim Zihniyeti". *Hisar Dergisi*-2. İstanbul. 5.
Arık, R. O. (1950_b). "Bugünkü Mimarlığımız". *Hisar Dergisi*-12. İstanbul. 4-5.
Aydar, Ö. (2010). *Muhafazakarlık ve Tahsin Demiray*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi

- Baltacıoğlu, İ. (1943). *Türk'e Doğru*. İstanbul: Kültür Basımevi
- Baltacıoğlu, İ. (1967). *Kültürce Kalkınmanın Sosyal Şartları*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi
- Beneton, P. (1988). *Muhafazakarlık*. İstanbul: İletişim Yayınları
- Çınarlı, M. (1952). "Sanat Bir Tesellidir". *Hisar Dergisi-30*, 9.
- Çınarlı, M. (1953_a). "Atatürk İçin". *Hisar Dergisi-43*. İstanbul, 3.
- Çınarlı, M. (1953_b). "Günün Adamı ve Yenilik". *Hisar Dergisi-37*, İstanbul, 3.
- Çınarlı, M. (1953_c). "Hep Aynı Metot". *Hisar Dergisi-50*, İstanbul, 4
- Çınarlı, M. (1953_d). "Manevi Terbiye Meselesi". *Hisar Dergisi-58*, İstanbul, 4.
- Çınarlı, M. (1953_e). "Günün Adamı ve Yenilik". *Hisar Dergisi-37*, 3.
- Çınarlı, M. (1998). "Hisar". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi- 18*, İstanbul.
- Dizdaroğlu, (1952_a). "Sanat ve Fayda. *Hisar Dergisi-31*, 4.
- Güllülü, S. (1994). *Sanat ve Toplum*. Erzurum: Edebiyat Fakültesi Yayınları
- Kabaklı, A. (1974). *Türk Edebiyatı*, İstanbul: Türk Edebiyatı Yayınları,
- Kaçmazoğlu, H. B. (2014). *Türk Sosyologları*. Erzurum: Açık Öğretim Fakültesi Yayınları
- Kaplan, M. (1952). "Dil Hakkında", *Hisar Dergisi-30*, 3.
- Kaplan, M. (1953). "Batı Medeniyet ve Kök Bilgi", *Hisar Dergisi- 36*, 9.
- Kaplan, M. (1954_a). "Sosyal Realizmin Mahiyeti, Yeni Türk Sanatındaki Yeri Fayda ve Zararları", *Hisar Dergisi- 56*, İstanbul, 6.
- Kaplan, M. (195_b). "Sanat Düşmanlığı". *Hisar Dergisi-27*, İstanbul, 3.
- Kızılgün, V. (1950). "Sanata ve Sanatçıya Dair". *Hisar Dergisi-4*. İstanbul, 13.
- Köseihal, N.Ş. "Edebiyat Sosyolojisine Giriş". *Sosyoloji Dergisi- 19-20*. İstanbul.
- Nisbet, R. (2013). "Sosyolojik Düşünce Geleneği, İstanbul: Paradigma Yayınları
- Orhon, O.S. (1950). "Şiir Üzerine Konuşma", *Hisar Dergisi-1*, İstanbul, 4.
- Ozansoy, M.F. (1950_a). "Tenkid ve Şiir", *Hisar Dergisi- 1*, İstanbul, 3.
- Ozansoy, M. F. (1950_b). "Sanat ve Cemiyet", *Hisar Dergisi-6*, İstanbul, 3.
- Ozansoy, M.F. (1951). "Dil Meselesi", *Hisar Dergisi-12*, 3.
- Ozansoy, M.F. (1952_c). Sanatkârın Vazifesi", *Hisar Dergisi- 28*, 3.
- Ozansoy, M.F. (1952_d). Dilecik Oyunu", *Hisar Dergisi- 29*, 3.
- Ozansoy, M.F. (1954_e). Dilde Soysuzlaşma", *Hisar Dergisi-52*, 3.
- Ozansoy, M. F. (1955). "Hafızasız Edebiyat", *Hisar Dergisi- 58*, 4.
- Özipek, B.B. (2005). *Muhafazakârlık*, Ankara: Kadim Yayınları.
- Şapolyo, E.B. (1950_a) "Ziya Gökalp'ten Neler Öğrendik? İlim nedir?", *Hisar Dergisi- 2*. İstanbul, 6-7.
- Şapolyo, E.B. (1950_b). "Ziya Gökalp'ten Neler Öğrendik? Felsefe Nedir?". *Hisar Dergisi- 2*. İstanbul, 11.
- Şapolyo, E.B. (1950_c). "Türklerin Felsefi Görüşleri". *Hisar Dergisi- 2*. İstanbul, 18
- Şapolyo, E.B.(1950_d). "Ziya Gökalp'ten Neler Öğrendik? Sanat Nedir?". *Hisar Dergisi- 1*, İstanbul, 13-17.
- Tanyol, C. (1953). "Cahit Tanyol ile Konuşma" *Hisar Dergisi-36*, 11.
- Vincet, A. (2006). *Modern Politik İdeolojiler*, (Çev.: Arzu Tüfekçi), İstanbul: Paradigma,
- Ziya Gökalp, (2012). *Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak*, Ankara.